

書

卷

冊

書

B

O

G

(shu)

B
I
N
D
(juan)

卷

*Udviklingen af den kinesiske bog
og den moderne formgivning af sideopsætningen
i bøger fra Den kinesiske Folkerepublik*

書
卷
冊

冊

H
Æ
F
T
E
(ce)

AF BENT LERBÆK PEDERSEN

De første tekster

Det kinesiske skriftsprog udspringer af sammensætningen af forskellige streger og prikker, i mere eller mindre billedlig form, i blokke, der havde få eller mange enkeltdele: tegn. F.eks. kom ordet for »sol« til at bestå af en rund cirkel med en prik i midten (i moderne form en firkant med en linje = 日 *ri*), mens ordet for »vej« eller »metode« kom til at bestå af to dele med en elegant kurvet streg til venstre og nedenfor en kasse med ornamenterende streger (道 *dao*). Kassen menes at være et billede af en behåret mand, dvs. et hoved eller en leder, mens den kurvede streg kom fra tegnet for »at gå«. I kombination fik det betydningen: »vej og visdommen« eller »dydens vej«.

De første skrifter, man har fundet i Kina, stammer fra tiden for Kinas første dynasti, Shang, omkring 1500-1400 f.v.t. Skrifterne findes på de såkaldte orakelben, dvs. skulderblade af får og okser, men også på skildpaddeskjolde. Det er relativt korte tekster, der har været anvendt i ceremonielle sammenhæng. Tegnene læses fra oven og nedefter fra højre mod venstre.

Skrifterne fremstår i dag som indridsede tegn, men har formodentlig først være påført benene eller skjoldene med pensel. Desuden mener kinesiske arkæologer i dag, at der samtidig har eksisteret tekster skrevet på bambusstokke og træpinde, ligesom dem man har fundet fra 700- og 600-tallet f.v.t.

Brugen af bambusstokke og træpinde som skrivemateriale giver måske forklaringen på skriveretningen af de kinesiske tegn. Stokkene og pindene er tynde, og tegnene skrives enkeltvis fra oven og nedefter. Man holder stokken og pinden med venstre hånd og skriver med højre hånd. Når man har beskrevet en stok eller pind, lægger man den ned til højre for sig. Den næste beskrevne pind bliver lagt på venstre side af den første og så fremdeles med resten af stokkene eller pindene. Det var på den måde lettere at se de beskrevne stokke foran sig, når man skrev videre. Denne skriveretning fra oven og nedefter og fra højre til venstre har holdt sig næsten helt op til i dag.

76 Stokkene og pindene bindes sammen med snore – én i den øvre ende og én i den nedre ende. Når alle stokkene eller pindene er bundet sam-

Fig. 1.

Indridsede tegn på skulderblad af et får. Sen Shang-tid.

Fig. 2.

Ældre kinesisk manuskript fremstillet af stokke/pinde, der er bundet sammen med snore. Dette brudstykke stammer fra Det Østlige Hanyndynasti. Ca. 100-tallet f.v.t.

men, kan man enten rulle dem sammen eller stable de enkelte pinde sammen i blokke, og sådan opstod de første bøger i Kina. I denne periode benyttede man sig også af at skrive på stof, der var syet sammen i baner. De tidligste eksempler på dette kan relateres til 600-tallet f.v.t., og stoffet er oftest af silke. Skriveretningen er den samme som for orakelbenene og stokkene: i kolonner, der læses fra oven og fra højre mod venstre. Teksterne på stof blev stort set altid uanset størrelse rullet sammen ved opbevaring.

Papir og bogtryk

Den næste større forandring af den kinesiske bog er forbundet med papirets opfindelse, der skete i Kina formodentlig en gang omkring vor tidsregnings begyndelse. Det første papir var for groft til at kunne anvendes som skrivemateriale, men fra begyndelsen af 100-tallet blev papiret glat og elastisk nok. I takt med at papiret skubbende bambus og træ til side som skrivemateriale, udvikledes også kalligrafien meget hurtigt. De fire hovedarter af håndskriften, som stadig eksisterer, er en »kancelli-stil«, en »regulær«, en »kursiv« og en »kunstnerisk« stil. Desuden har man en såkaldt »segl-stil«, der netop især anvendes til tegn på segl.

Papiret blev fremstillet i ark, der blev limet sammen i baner efter behov, så man kunne rulle en tekst sammen, ligesom man havde gjort med de beskrevne bambusstokke eller træpinde og tekstiler. Ansporin-

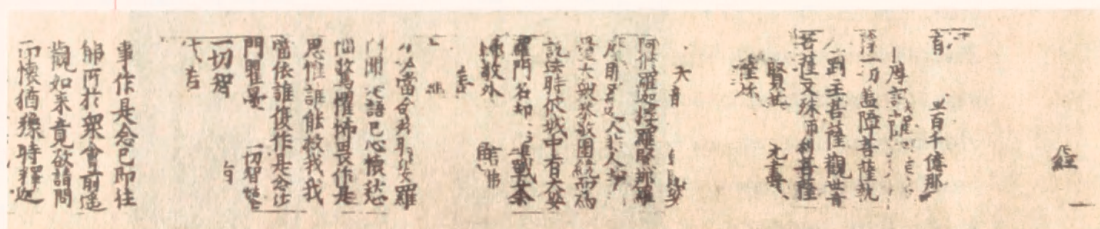

Fig. 3. Meget tidlig trykt buddhistisk sutra i rulleformat. Fundet i en stenpagode i Bulguk-templet i Kyongju i Korea. Trykt i begyndelsen af 700-tallet i Kina.

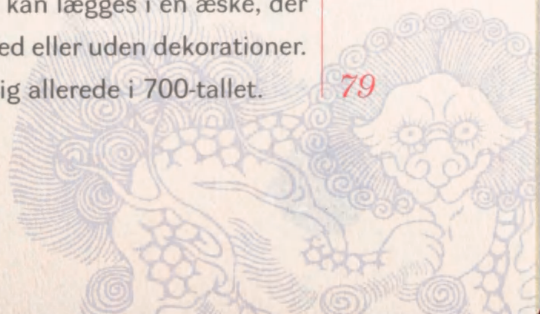

gen til en ny udformning af bogen kom efter opfindelsen af bogtrykket, hvilket skete engang sent i 600-tallet eller lige i begyndelsen af 700-tallet. De første trykte tekster, man har fundet, stammer fra begyndelsen af 700-tallet, og det er buddhistiske religiøse tekster, alle i rulleformatet.

Bogtrykkerne skar teksten i spejlvendt form på træblokke, som derefter sværtedes. Et papirark blev derefter trykket ned på blokken, og teksten fremkom i retvendt form på arket. Man trykte kun på den ene side af papiret, dels fordi papiret var relativt tyndt, og dels fordi en tekst på bagsiden let kunne blive beskadiget ved oprulning. Man begyndte også at trykke illustrationer i teksterne. Den første kendte trykte bog med en illustration er en udgave af Diamantsutra'en, og trykket er dateret til år 868. Bogen består af syv papirark limet sammen i en lang bane, der sammenrulles ved opbevaring.

Det er forståeligt, at de tidligste trykte tekster og illustrationer er buddhistiske, da buddhismen lægger stor vægt på både kendskab til teksterne og til højtlesning af dem. Ved dels at få teksterne læst og dels at bekoste fremstillingen af dem og af buddhistiske illustrationer kunne man få en god karma, der skulle sikre én en bedre position i samfundet efter genfødslen. Buddhisterne havde ganske enkelt brug for mange tekster, hvorfor det formodentlig var dem, der faktisk udviklede bogtrykket. Behovet for at recitere og læse sutra'er hver dag i længere eller kortere perioder ledte til en videreudvikling af bogformatet, fordi det er besværligt at rulle sig gennem en bog i rulleformat. Med inspiration i de ældre bambus- og træbøger, der var sammenfoldet i stabler, udvikledes en bog, der i dag kendes under betegnelsen leporelloalbum eller foldebog. Efter trykningen af papirarkene limes de sammen i en lang bane, og papirbanen foldes sammen som i en bælg på en harmonika eller som en plisseret nederdel. På de yderste sider limes et kraftigt ark, som derved optræder som bogens bind. Foldebogen kaldes *xuanfangzhuang* (hvirvelvindsbog). Bindene betrækkes oftest med stoffer, der gerne farves blå, men kan også bestå af brokade. Lange tekster deles gerne op i flere enkelte bind, der – som yderligere beskyttelse – kan lægges i en æske, der igen som regel beklædes med et stykke stof med eller uden dekorationer. Udviklingen af denne bogform skete skete formentlig allerede i 700-tallet.

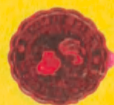
*Fig. 4.
Tegning af kinesisk
leporelloalbum/foldebog.*

Foldebogen har dog den ulempe, at den ved gentagen brug kan slides så stærkt, at folderne knækker, hvorved bogen derefter let opløses i flere dele. Derfor så man sig om efter en anden løsning. Da papir allerede blev fremstillet i rektangulære ark, var det nærliggende at få den ide at stable arkene oven på hinanden. Samtidig var trykblokkene og papirarkene afpasset til hinanden i størrelse, hvorfor man skulle finde en form, der kunne holde de trykte ark sammen, således at man ikke behøvede at lime dem sammen i lange baner. I Dunhuang i det nordvestlige Kina har man fundet nogle eksemplarer af en bogform, som var en særlig løsning på dette problem. Flere trykte eller håndskrevne ark i forskellig længde var lagt oven på hinanden med de korteste ark øverst og de længste nederst, således at teksten starter på det første korte ark og slutter på det nederste længste ark. Alle arkenes venstre sider er limet på den samme pind, og ved opbevaring rulles det hele sammen til en bogrulle, hvorved det yderste og dermed det sidste ark fungerer som beskyttelse. I dag kan vi se, at dette kun var et forstadium til næste trin i bogens udvikling.

*Fig. 5.
Skematisk tegning af en samling ark fæstnet
på en træpind. 700- til 900-tallet.*

Det næste stadium i bogens udvikling kom som en følge af trykmetoden. Tegnene på trykblokken blev anbragt fortløbende over hele blokken – i kolonner fra top til bund og fra højre til venstre – ganske som med håndskrifter. Hvis man foldede et trykt ark en gang på midten, havde

man en god brugbar størrelse til en bog med fire blade – to beskrevne forsider og to blanke bagsider. Dog ville den midterste del af teksten være vanskelig at tyde, da midterfolden ville falde midt i en kolonne. Derfor begyndte man i 800- og 900-tallet at eksperimentere med opsætningen af teksten på trykblokken. Man kom frem til at dele teksten op i to tekstflader, således at midten af blokken stod ren uden tekst, dog med en markering af sidetal og undertiden også med trykkeriets navn. Derved kunne man folde det trykte ark en gang på midten uden at besværliggøre læsningen. Man valgte ikke at trykke på begge sider, da papiret var ret tyndt. Man betragtede de to flader på en trykblok som én side, ligesom man i Mellemøsten og i Vesten i ældre tider nummererede arkene i en bog som folier (blade).

Man valgte først at folde de trykte sider mod hinanden for dernæst at lægge de næste trykte foldede ark oven på hinanden. Det bevirkede, at man først har to beskrevne sider, dernæst to blanke sider og så fremdeles. For at holde siderne sammen limede man dem sammen ved folden. Når man åbner en sådan bog, har de foldede sider en tendens til at bue opad, således at de kommer til at ligne en sommerfugls udbredte vinger. Af den grund blev denne udformning kendt som *hudiezhuang* (sommerfuglebog).

Fig. 6.

Tegning af »sommerfuglebogen«, hvor de trykte dele er foldet mod hinanden.

De limede rygge kunne dog ved flittig brug løsne sig og skabte en del besvær for læseren. I 1200- og 1300-tallet fandt man derfor på at folde de trykte ark modsat, dvs. at de blanke sider vendte indad, og de trykte udad. Bogens snit bestod således af folderne, mens ryggen havde de løse ender.

Fig. 7.

Arket er foldet med de blanke bagsider mod hinanden, således at teksten vender ud mod beskueren.

De løse ender i ryggen kunne derefter limes sammen, hvilket dog viste sig at være noget besværligt, da man skulle være meget præcis ved limningen for ikke at få buklede sider. Derfor fandt man på at bore to til fire huller et lille stykke fra ryggen, og i hullerne førte man en snoet papirstrimmel, der holdt siderne sammen som et hæfte. Denne bogtype kaldes *baobeizhuang* (bagudindfoldet bog). Senere i 1500- og 1600-tallet erstattede man for det meste papirstrimlen med snore af silke eller bomuld, der kunne sys i mere eller mindre komplicerede mønstre. Nu havde man endelig fået en bog, hvor de trykte sider naturligt blev efterfulgt af hinanden, uden at man blev forstyrret af blanke sider, som nu ligger gemt i hvert foldet ark. Hæfter med snore kaldes logisk nok for *xianzhuang* (trådbundne), og et bogværk kan bestå af flere sådanne hæfter.

Fig. 8.

Kinesisk bog i hæfter med syede rygge og en kapsel.

For- og bagside af det enkelte hæfte skabes af ekstra tykke papirark som en slags omslag, og de indgår i hæftets syning. Særligt skattede tekster kan have omslagene belagt med dekorerede tekstiler som f.eks. fin brokade. For at beskytte bøgerne fremstillede man to typer indpakninger, dels en kassette uden bund og top, og dels en æske, der ofte belægges med stof. Særdeles fine værker kan udsmykkes med brokade i silke. Traditionelt er blå den mest populære farve til kassetter og æsker, men igen kan æsker til særligt fine værker udsmykkes med brokade i silke. Blå forbindes i Kina med himlen og hos buddhisterne med hellige bjerge, der ses som blå skygger på jorden.

Indtil 1000-tallet brugte man udelukkende trykblokke, men så begyndte nogle bogtrykkere at fremstille løse typer med tegn, som kunne samles i en kasse med en klistermasse. Typerne blev presset ned i klistermassen, så overfladen med tegnene blev jævn og skabte den nødvendige plane flade til trykningen. Først producerede man de løse typer af lertøj, lidt senere af metal og i 1300-tallet af træ. Trætyper blev de mest populære, fordi både lertøjstyper og bronzetyper voldte besvær. Lertøjstyper var vanskelige af fremstille, da keramikeren ved brændingen skulle tage højde for vandindholdet i leret, således at de færdigbrændte typer ikke var for ujævne i størrelse og overflade. Hvad angik bronzetyper, havde bogtrykkerne problemer med at finde en velfungerende sværte. Dog blev trykningen af bøger med løse typer ikke særlig populær i Kina før indførelsen af blytyper fra Vesten i 1800- og 1900-tallet. En af de mest betydningsfulde grunde til dette er det kinesiske skriftsprogs opbygning med tegn. En almindelig simpel tekst har 2.000-3.000 forskellige tegn, mens man i mere komplicerede tekster skal anvende op til 25.000-30.000 forskellige tegn. Særlige tekster kræver måske op til 50.000 forskellige tegn. For at kunne trykke med løse typer skulle man have overordentlig mange typer – ét for hvert tegn. Dertil kommer mange eksemplarer af de hyppigt forekommende tegn. Dette skabte to store problemer: dels skulle man fremstille mange typer, og dels skulle man genfinde de enkelte tegn blandt mange i trykkeriprocessen. Det var ganske enkelt hurtigere og billigere at skære en blok med tegn end at fremstille mange tusind løse tegn til trykning. En trykblok kan anvendes ca. 15.000 gange, før den skal genoprettes, og derefter kan den bruges yderligere ca. 10.000 gange. For at trykke med løse typer skal man besidde op mod 200.000 til 250.000 typer til et værk.

Selvom man stadigvæk skal bruge mange løse tegn, når der trykkes med blytyper, er de hurtigere og billigere at fremstille. Blandt andet af den grund kom den vestlige trykkerimetode til at vinde indpas i Kina fra især den sene del af 1900-tallet.

考愛國詩集卷之五
清江先生集卷之五
家七本
飲者
之

卷之五
清江先生集卷之五
家七本
飲者
之

卷之五
清江先生集卷之五
家七本
飲者
之

卷之五
清江先生集卷之五
家七本
飲者
之

書

卷

冊

Sidernes formgivning

Allerede før bogtrykkets opfindelse havde skribenter besluttet, at de i de fleste tilfælde ville anvende en skrivestil, der var let og tydelig at læse. Mange af de buddhistiske håndskrifter var skrevet i en kraftig og let firkantet form, der var baseret på den »regulære« stil. Bogtrykkerne valgte at tage udgangspunkt i denne stil; dog er de fleste tryk efterhånden blevet mere regelmæssige og mere slanke end udgangspunktet, der jo var

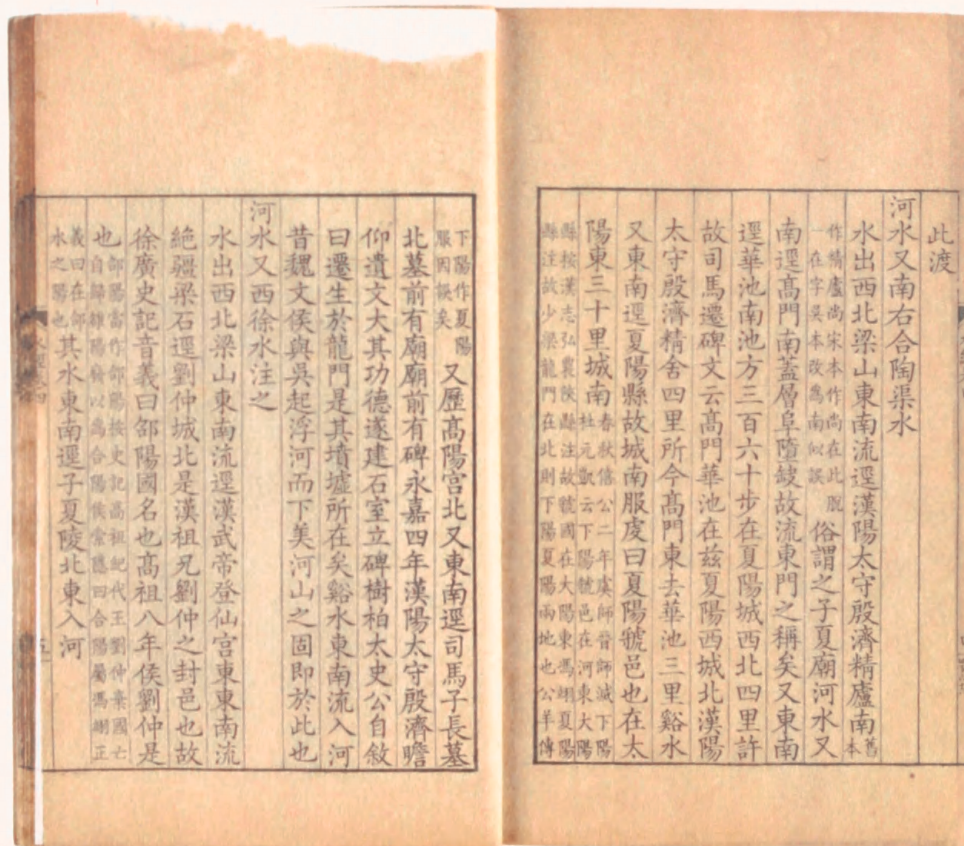

Fig. 9.

Opslag i et typisk kinesisk hæfte. Efter originalteksten kommer kommentarer med små tegn i to rækker i selve tekstkolonnen. Værket

Shuijing zhu (Kommentarer til bogen om vandveje) har tegnene i den »regulære« stil med en udformning, der stammer fra håndskrifter skrevet i Song-tiden (960-1279). Trykt i 1700-tallet.

en håndformet stil. En del ældre tryk har som en ekstra appetitvækker et forord skrevet med en mere kalligraferet stilart.

Kommentarer sættes umiddelbart efter den sentens, hvortil de knytter sig, og de sættes med mindre tegn for at adskille dem fra den oprindelige tekst. Ofte er tegnene så små, at de kan placeres i to rækker i tekstkolonnen. Denne form for markering af kommentarer er vigtig, da der i de gamle kinesiske tekster ikke findes skilletegn, som kan hjælpe en læsers forståelse af et værk. De er først kommet til Kina med vestlig indflydelse i 1900-tallet.

En traditionel folie i en kinesisk bog består af to dele skilt i midten af en central tom kolonne, hvor oplysninger om kapitel, sidetal og en for-

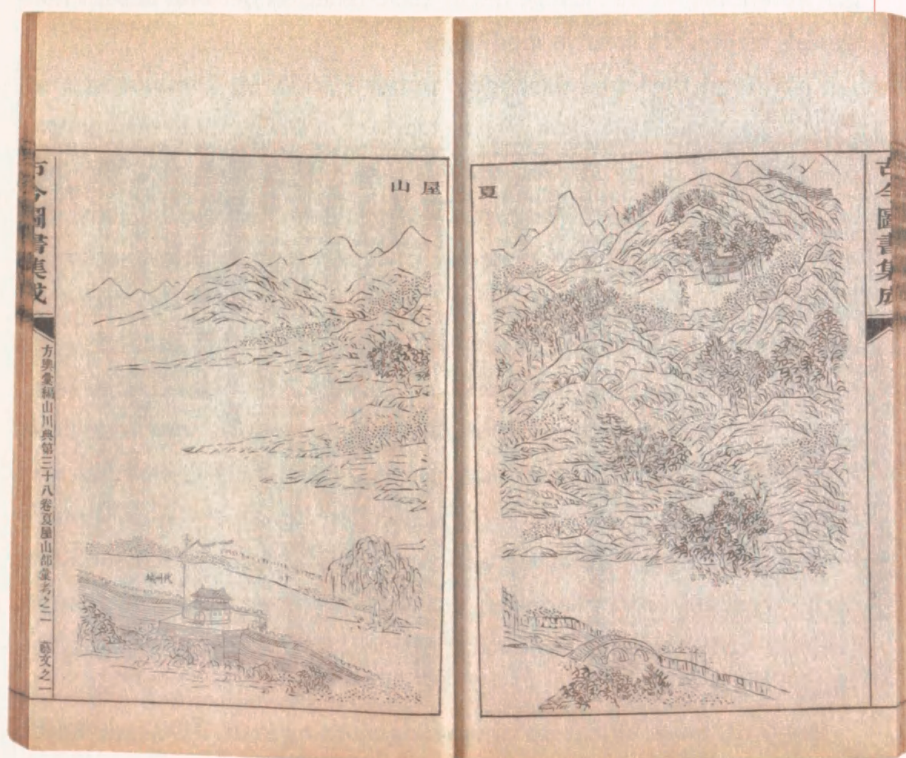

Fig. 10.

Illustration over to sider i en hæftet bog. Xiawu-bjerget i Shanxi-provinsen. Faksimile af 1720-udgaven af *Gujin tushu jicheng* (Illustreret encyklopædi) fra 1934.

kortet titel er trykt. I et opslag vil disse trykoplysninger derfor findes i bogens snit, fordi folden kommer midt i denne kolonne.

Dette skaber en særlig situation for en illustration, der går over to sider. Illustrationen må deles op i to dele, som hver må skæres på to efterfølgende trykblokke. Illustrationens »første« del ligger derfor på første bloks venstre halvdel, mens illustrationens »anden« del ligger på næste bloks højre del. Når de to ark foldes og hæftes sammen, vil illustrationen være adskilt i midten af hæftningen.

Sideopsætning i nutidige kinesiske bøger

Med indflydelsen fra Vesten begyndte sideopsætningen og læseretningen at ændres fra den tidlige del af 1900-tallet, så der ofte læses i horisontale rækker fra venstre mod højre.

I perioden mellem kejserrigets ophør i 1911 og kommunisternes magtovertagelse i 1949 kan man se mange forskellige tiltag med henblik på fornyelse af bogens sideopsætning. Den vestlige opsætning blev først taget i brug i lærebøger. Mange andre bøger, især litterære, filosofiske og historiske, beholdt den lodrette kolonneopsætning med læseretningen fra højre mod venstre, dog uden at markere kolonnerne, som det var almindeligt i de bloktrykte bøger. Nogle få bøger havde vandrette linjer, men havde beholdt den traditionelle læseretning fra højre mod venstre. Efter 1949 ser man mest den vestlige sideopsætning, mens nogle få historiske og filosofiske værker sættes i den traditionelle opsætning, som en veneration for ældre tider. I Hong Kong og Taiwan er de traditionelle opsætninger stadigvæk mere udbredt end i det kommunistiske Kina, men de er ved at forsvinde for kun at blive anvendt i særlige gamle, berømte værker, som det har været tilfældet på det kinesiske hovedland siden 1949.

Bøger fra hovedlandet op til omkring slutningen af 1990'erne havde en enkel opsætning i de vandrette linjer uden nogen form for ornamentering.

Ordbøger og opslagsbøger samt bøger i A4- eller større format fik undertiden siderne delt op i to spalter for at lette læsningen. Sideangivelserne havde sædvanligvis tre hovedplaceringer: 1) nederst og

yderst på siden, 2) nederst på midten af siden og 3) øverst og yderst på siden. Undertiden kunne sidetallet anbringes i en rund parentes, og pagineringerne var som regel vestlige (arabiske) tal. Almindeligvis var tegnene sat med den regulære skrift i firkantede udformninger med relativt tynde streger. Eventuelle illustrationer blev anbragt enten som brud i teksten eller som et rektangulært indhak på den ene eller anden side af tekstblokken. Da papiret stadigvæk var meget tyndt, blev gengivelsen af fotografiske illustrationer noget utydelige, så hovedparten af illustrationer i selve teksten var stregtegninger og afgridsbilleder.

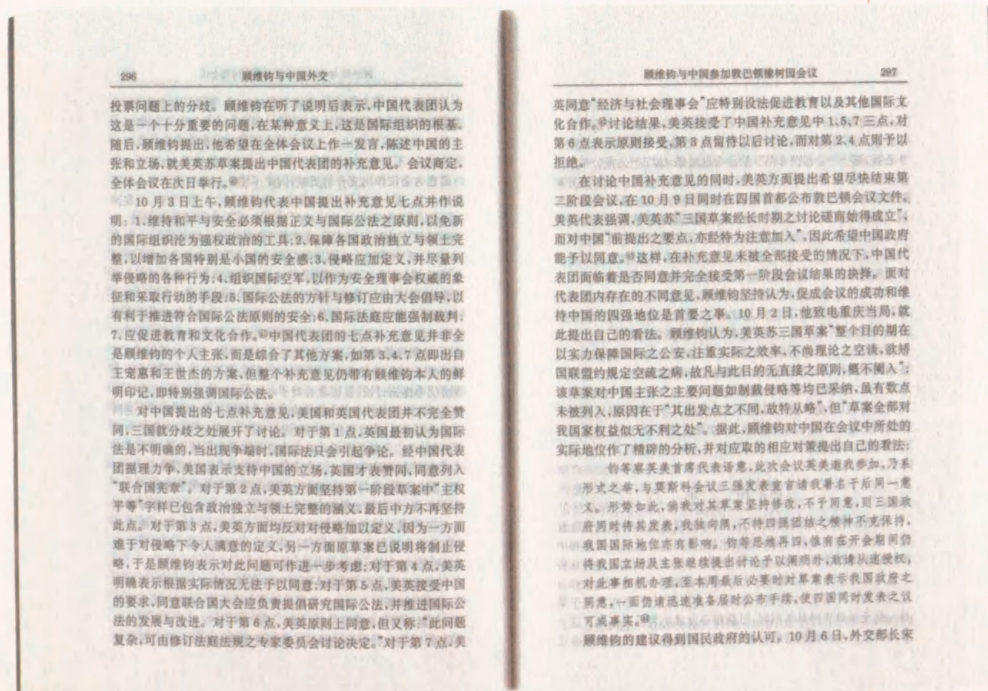

Fig. 11.

Almindelig opsætning af teksten i den kinesiske bog fra 1949 til omkring 2000. Nederste afsnit til højre er et citat. Gu Weijun yu Zhongguo waijiao fra 2001.

Sort/hvid- og farveillustrationer blev derfor ofte anbragt på særlige sider med kraftigt glittet papir. Disse sider blev ligesom i mange traditionelle illustrerede bloktryk placeret først i bogen.

I de sidste 5-6 år er der kommet helt nye stilarter frem i sideopsætningerne. Dette skyldes, at bogmarkedet er mere frit end tidligere, og at økonomien er på stærk fremmarch. I tiden fra omkring 1980, hvor markedskræfterne fik større og større betydning, til ind i 1990'erne blev forlagene kommercialiseret. De skal nu tjene penge og ikke som tidligere være et undervisnings- og kulturgode, der blev finansieret af den kinesiske stat. Der er ingen tvivl om, at forlagenes formgivere har ladet sig inspirere af dels Japan og dels Vesten i deres opsætninger af bogsiderne. Jeg vil her vise nogle af de generelle tendenser på grundlag af bøger udgivet i tidsrummet 2002-2005.

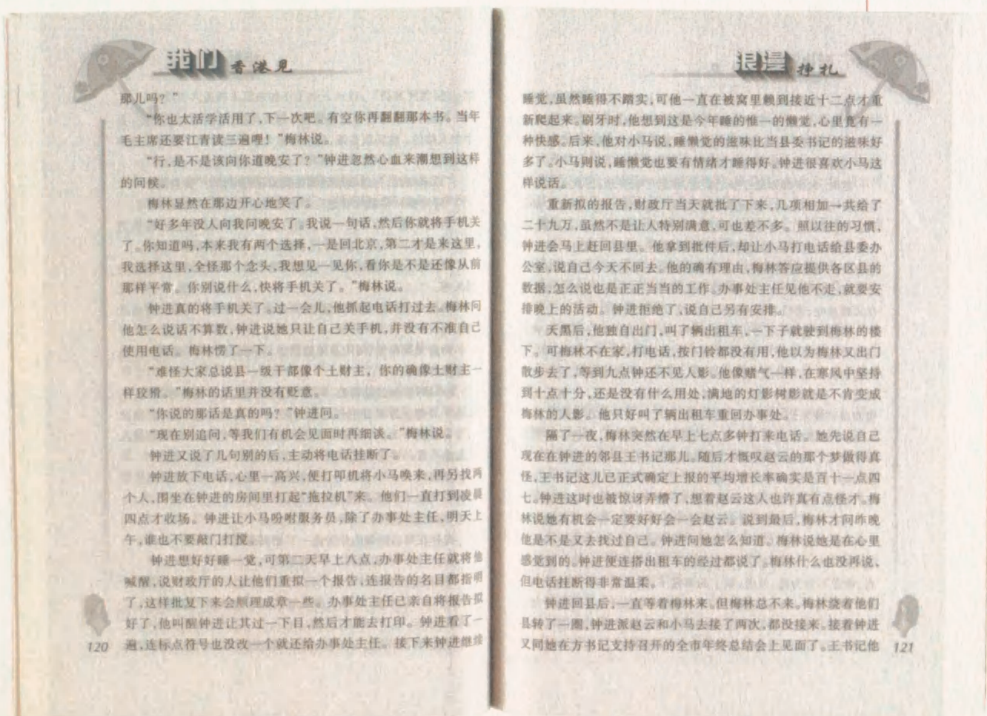
書

卷

冊

Bøger uden illustrationer

En side får nu ofte en eller anden form for indramning, der dog for det meste placeres i sidernes ydre margin og på den øvre halvdel af siden. Der lægges gerne en vignet ind enten på sidernes øverste ydre hjørne eller i den ydre margin. Samtidig følges denne vignet i større og mere formgivne udgaver af tegnene for bogens kapitel eller forfatterens navn. I forbindelse med sidetallet kan der yderligere anbringes en vignet eller kapitlets eller afsnittets navn.

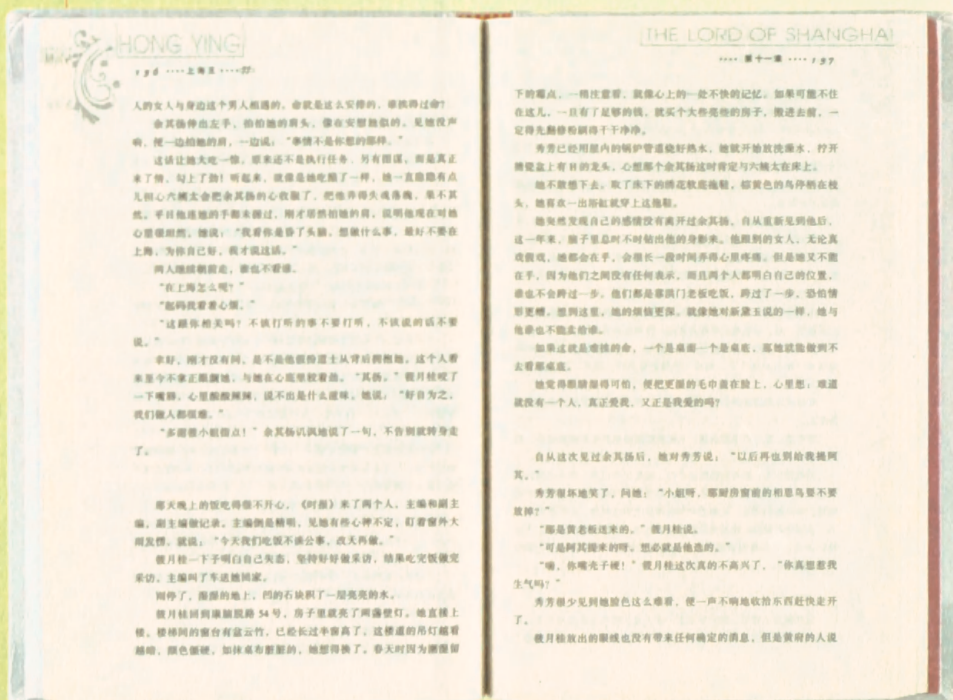

Sideopsætning i en bog om kinesernes vaner og skikke inden for forelskelse og giftermål. *Zhongguoren de xing'ai yu hunyin* af Li Yinhe (1952-), Beijing: Zhongguo youyi, 2002. Over sidetallene nederst på siderne ses et pindsvin; øverst er anbragt en paraply: symboler på at den enkelte person ofte forsøger at skjule følelser og beholde sin egen integritet.

91

Allerede i 1940'erne havde det kommunistiske parti planer om at erstatte de kinesiske tegn med det latinske alfabet, men da dette ville skabe store problemer med at forstå en skrevet tekst, nøjedes man i stedet med at forenkle tegnene (dvs. mindske stregerne i tegnene) og at vælge en bestemt transskription. Denne transskription kaldes *pinyin*, og i princippet lærer alle kinesiske skolebørn *pinyin*, men de fleste glemmer den igen, da den ikke anvendes i det daglige. Men det er tilsyneladende igen blevet på mode at vise *pinyin*, så nogle bøger har en sideopsætning, hvor *pinyin* optræder i marginen.

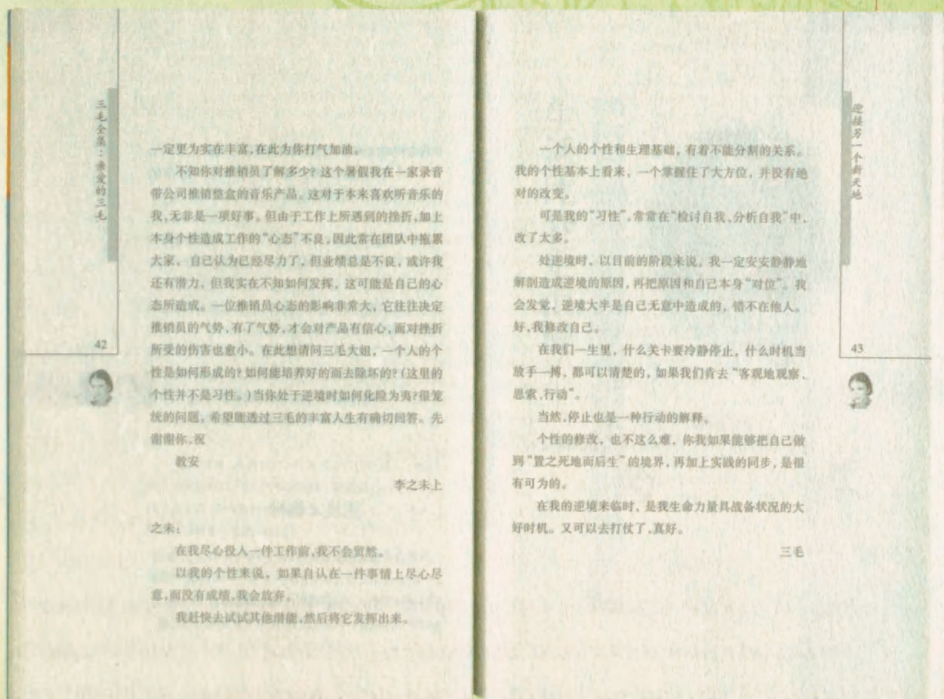

Kinesisk roman »Fyrsten af Shanghai« **Shanghai wang af Hong Ying** (1962-). Wuhan: Changjiang wenyi, 2003. På sideopslaget ses øverst til venstre en vignette og forfatterens navn i **pinyin**. Øverst på sidens højre halvdel ses bogens titel på engelsk. Det er det eneste i bogen, der er angivet på engelsk. Engelsk er populært på titelblade, og her er det måske anvendt, fordi forfatteren, der er født af kinesiske forældre, kommer fra England.

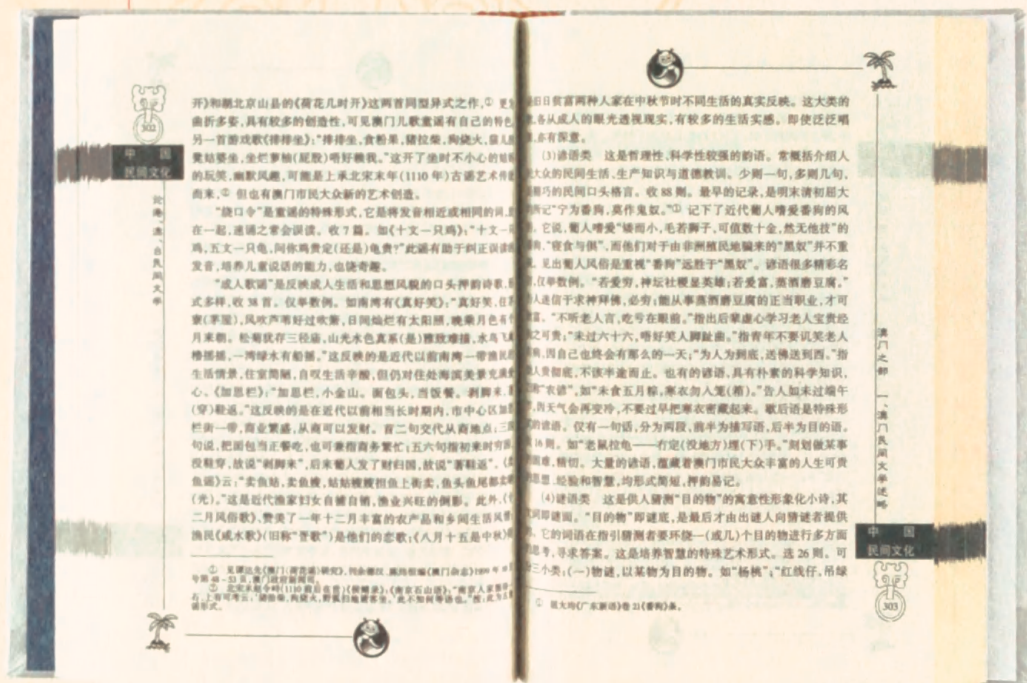

Sidetallet kan også findes midt på sidernes margin. Desuden kan man på hver side opgive titlen på bogen, kapitlets navn, forfatterens navn og eventuelt navnet på bogens serietitel.

Bog med essays af den populære taiwanesiske kvindelige forfatter San Mao (1943-): **Qinai de San Mao**. Harbin: Harbin, 2003. Under side-tallene ses et portræt af forfatteren. På venstre side ses i let kalligrafe-ret form serietitel og, efter to prikker, bogens titel i margin ved siden af en stærk markering mellem tekstblok og margin. På højre del ses essayets titel ved marginens markering.

Anbringelsen af noter kan følge den traditionelle vestlige placering nederst på siden, eller de kan findes enten i bogens slutning eller ved hvert kapitels afslutning. Noter, der er bragt på siderne under teksten, er som regel adskilt med en streg, der for det meste fylder en tredjedel af siden, men også kan gå næsten igennem hele sidens bredde.

Bog om folkelig litteratur i Hong Hong, Amoy og Taiwan. Lun Xiang Ao Tai minjian wenxue af Tan Daxian (1925-). Harbin: Heilongjiang renmin, 2003. Opslaget viser en symmetrisk opsætning med vignetter nederst til venstre og tilsvarende øverst til højre. Palme- og trolldvignetterne hentyder til bogens emne om den folkelige litteratur i de kinesiske lande uden for det kommunistiske Kina. De er egentlig hentet fra den vestlige eventyrtradition, men anvendes her som moderne symboler på folkelige temaer. Sidetallene er anbragt i et dørgreb med serietitlen i hvidt på en sort firkant. Venstre margin har bogens titel lige uden for indramningen, og på det tilsvarende sted på højre side ses kapitlets navn. Noterne er placeret nederst på den side, hvortil de hører.

Nogle forlag forsøger at skabe sideopsætninger, der både er æstetiske og oplysende, for at de skal virke tiltrækkende på læzerskaren. Formgiverne rydder simpelthen den øverste femtedel af siderne for i stedet at anbringe diverse oplysninger og vignetagtige udsagn.

Bog om gamle bambusbøgers tekster og kalligrafi. **Jianbo wenxian yu gudai fawenhua** af Cui Yongdong. Wuhan: Hubei jiaoyu, 2003. Øverst til venstre er serietitlens enkelte tegn anbragt i hver sin sorte cirkel, og for at skabe lidt spænding er cirklerne asymmetrisk forskudt. Til højre er opsætningen noget anderledes med et billede af en bambusbog, hvor stokkene er bundet sammen med snore. Lige under bogen ses titlen i **pinyin**, mens de kinesiske tegn i forskellige grader af kalligraferede former ses til venstre for billedet af bogen. Først ses to tegn **jianbo** i samme kalligrafi (løbende stil), dernæst kommer **xian** i forstørret form efterfulgt af **wen** i samme udformning som de to første tegn. Resten af titlen **yu gudai fawenhua** er anbragt som på en bambus-stok i modificeret letlæselig stil, der skal minde om bambusbøgernes mere arkaiske stil. Sidetallene er desuden angivet med kinesiske tegn, hvilket ligeledes skal signalere bogens emne om de gamle tegn.

I en del bøger, der er tænkt som en form for lærebøger, kan man se temabokse og margintekster – ganske som i Vesten.

在9月24日至27日召开的中共八届十中全会上,毛泽东作了“关于阶级、形势、矛盾和党内团结问题”的讲话,再次批判了所谓“单干风”“翻案风”、“黑风”,提出了阶级斗争“年年讲、月月讲”的观点。1963年5月20日,中共中央发出《关于目前农村工作中若干问题的指示(草案)》,认为中国农村中出现了严重的、尖锐的阶级斗争情况,提出了“任何时候都不可忘记阶级斗争,不可忘记无产阶级专政”、“阶级斗争,一抓就灵”等口号,决定要在全国农村开展大规模的社会主义教育运动。这个教育运动,正是十年“文化大革命”的前奏。

2. 家庭承包经营制的迅速普及

十年“文化大革命”结束以后，面对满目疮痍的农村经济，一些地方的党政领导焦急地寻求摆脱困境的道路。一些地区的农民再次提出实行产到户的要求，得到了这些县为开明的干部的支持。

在当时,各地出现的农业生产责任制有包工、包产和包干三大类,和“包工到组”、“包产到户”、“包干到户”(又称“大包干”)三种最主要的形式^①。我们现在通常称为“包产到户”的,其实是当时称为“包干到户”或“大包干”这种形式。

“包工到组”实际上是集体经济内部的一种劳动组织方式。它的基本做法是：生产队将规定了时间、质量要求和应得报酬的作业量包给作业组，并根据承包组完成任务的好坏给予奖励和惩罚。由于工作的数量、质量、时间固定和应得报酬都有明确的规范，而且作业组通常可以自筹资金，所以它和“大呼隆”的作业形式相比，能够减少劳动强度，提高生产者的积极性，较好地调动了承包组集体的生产积极性和主动性。

“包工到户”的重点是改变了农村劳动的考核方式,由原来计算作业量变为通过产出计量劳动的数量和质量。它的基本做法是把规定产量要求的土地发包给农户经营,包工部分全部交给农户,超产和低于全部应领承包工值由承包户和生产队分成,不包产和“包工到组”的区别是:(1)绕过了农业中阶段劳动成果不属考核的难题,由包工生产过程的一个阶段扩展到承包整个生产过程;(2)绕开了农业中劳动监督难以实施、“搭便车”行为难以制止的难题,将承包主体由生产组扩大到整个农户。

“包干到户”意味着农业经营方式的根本改变,由集体经营改为家庭独立经营(承租)的土地上经营。它的基本做法是,作为土地所有者

的集体(一般由村委会代表)按人口或按人口和劳动力将土地发包给农户经营;农户按承包合同完成国家税收、统购统销合同订购任务,并向生产队上缴一定数量的提留,用作公积金和公益金等,余下的产品全部归农户所有和支配。包干到户和包产到户的最大区别是取消了生产队统一分配,“包干”留下了农民的,留给了集体的,剩下是自己的。

专栏 3.2

安徽凤阳小岗村农民的契约

1978年，安徽九个月没下过雨，出现了百年不遇的大旱。秋种无法进行。面对这种灾情，中央调查组决定向农民“借粮度灾”。借粮的具体做法是每个社员分给三升种子粮，对能够种好小麦的土地只要能够种上就不计亩产，利用夏粮增种粮食作物，临种秋粮。凭“借粮”的借由，“包产到户”就获得了合法性。8月初，在滁县地委召开第一次包产到户座谈会，有九位公社干部签订了滁县地区在紧急灾情中实行“包产到户”的联产承包责任制承诺书。他们把这种承诺称为包产到户“临时借据”。实行“包产到户”的村庄，立即发生粮食生产积极性高涨、小面积水稻。

20户人家的中组户生产队,先分成4个作业组,设有干部,又分成8个作业组,还是无干部。刚担任生产队副队长的严宜昌向老农吴庭培请教,吴说:“1967年的‘救命田’低中死,一千底增产”。严宜昌说:“好,要那么干,干脆一年包到户!”在社员大会上,吴大谈“救命田”,咱们千能承包到户,秋后下饭食,交够国家的,留足集体的,剩下都是自己的,得不用记工分了。”参加会的人一阵叫好。刚会冬种,田里下霜,下霜的田里上不了人,只上了底粪,18人分了3亩的田手。

1978年12月 地点：村民严立华家
我们分田到户，每户户主签字盖章，如以后能干，每户保证完成每户全年
订上定公粮，不在（再）向国家伸手要钱要粮。如不成，我们干部坐牢杀头也
甘愿。大家社员们都保证他们的小粮保送到18岁。

当年,小岗生产队粮食产量即达到13万多斤,这一事件后来成为中国经济体制改革突破性标志。1970年,中共安徽省委又将肥西县山南公社作为农村经济体制改革试点。

根据胡耀邦《邓小平时代——中国改革开放二十年纪实》上卷（北京：中央编译出版社，1998年）资料编写。

① 周大为等：《当代中国的经济体制改革》一书中对这三种形式作了详细的分析（见该书，北京，中国社会科学出版社，1984年，第265—275页）。

Bog om ændringerne i den moderne kinesiske økonomi. **Dangdai Zhongguo jingji gaige** af Wu Jinglian (1930-). Shanghai: Yuandong, 2003. Ganske enkel opsætning med en faktaboks til højre, vigtige punkter i margin til venstre og noter nederst på siden.

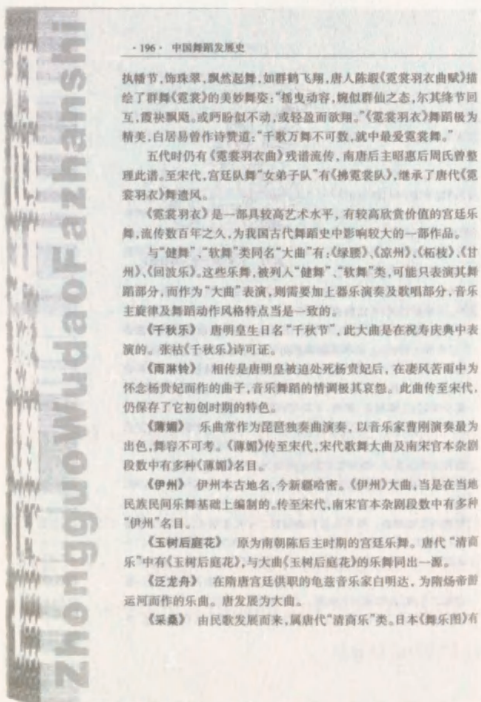

Bøger med illustrationer på siderne

En simpel måde, hvorpå en illustration kan anbringes på en side, er ganske enkelt at placere figuren inde i selve tekstblokken. Denne metode er almindelig i Kina efter 1949.

Bog om dansens udvikling i Kina. Zhongguo wudao fazhanshi af Wang Kefen. Shanghai: Shanghai renmin, 2003. Øverst på siden ses sidetal med titel i tegn til venstre og kapitelnummer og -navn til højre. I bogens margin ses bogens titel i pinyin, mens tegnene på titlen er trykt på bogens snit. Formgiveren har ladet tegnenes farve fra snittet gå ind på alle siderne til højre, hvor de fremstår som en streghode.

• 196 • 中国舞蹈发展史

执穗节，饰珠翠，飘然起舞，如群鹤飞翔，唐人陈旸《霓裳羽衣曲赋》描绘了群舞《霓裳》的美妙舞姿：“摇曳动容，婉似群仙之态，尔其音节同互，霞袂飘颻，或矜矜不动，或轻盈而欲翔。”《霓裳羽衣》舞蹈极为精美，白居易曾作诗赞道：“千歌万舞不可数，就中最爱霓裳舞。”

五代时仍有《霓裳羽衣曲》戏谱流传，南唐后主明惠后周氏曾整理此谱，至宋代，宫廷队舞“女弟子队”有《拂霓裳队》，继承了唐代《霓裳羽衣》舞遗风。

《霓裳羽衣》是一部具有较高艺术水平、有较高欣赏价值的宫廷乐舞，流传数百年之久，为我国古代舞蹈史中影响较大的一部作品。

与“健舞”、“软舞”类同名“大曲”有：《凉州》、《柘枝》、《甘州》、《回鹘》等，这些乐舞，被列入“健舞”、“软舞”类，可能只表演其舞蹈部分，而作为“大曲”表演，则需要加上器乐演奏及歌唱部分，音乐主旋律及舞蹈动作风格特点当是一致的。

《千秋乐》 唐明皇生日“千秋节”，此大曲是在祝寿庆典中表演的。张祜《千秋乐》诗可证。

《雨霖铃》 相传是唐明皇被逐出死杨贵妃后，在凄风苦雨中为怀念杨贵妃而作的曲子，音乐舞蹈的情调极其哀怨。此曲传至宋代，仍保存了它初创时期的特色。

《薄媚》 乐曲常作为琵琶独奏曲演奏，以音乐家曹刚演奏最为出色，舞容不可考。《薄媚》传至宋代，宋代歌舞大曲及南宋官本杂剧段数中有多种《薄媚》名目。

《伊州》 伊州本古地名，今新疆哈密。《伊州》大曲，当是在当地民族民间乐舞基础上编制的。传至宋代，南宋官本杂剧段数中有多种“伊州”名目。

《玉树后庭花》 原为南朝陈后主时期的宫廷乐舞。唐代“清商乐”中有《玉树后庭花》，与大曲《玉树后庭花》的乐舞同出一源。

《霓裳羽衣》 在隋唐宫廷供职的龟兹音乐家白明达，为隋炀帝帝运河而作的乐曲。唐发展为大曲。

《采桑》 由民歌发展而来，属唐代“清商乐”类。日本《舞乐图》有

第六章 隋唐乐舞 · 197 ·

《采桑老》舞图，注明原由唐代传入日本(图73)。

《伴倡》 原是北齐末的市井流行歌曲。唐“大曲”《柘枝》当是在此曲基础上发展编制的。

《踏金莲》 可能与南朝齐东昏侯宠妃潘金莲“步步生莲花”的传说有关。

《吕太后》 其内容可能与汉高祖皇后吕雉有关。

《安公子》 隋末宫廷乐舞。大曲《安公子》当是在此曲基础上编制的。唐代内宫举行宴会，有皇孙曾在武则天面前表演《安公子》。

《同心结》 隋代有《舞席同心结》为白明达所作。唐“大曲”《同心结》可能与此有关。

《龟兹乐》 是具有龟兹地方色彩的乐舞。隋唐时代极为流行。宫廷燕乐《七部乐》、《九部乐》、《十部乐》中均有《龟兹乐》部。《坐部伎》、《立部伎》许多乐部吸收了“龟兹乐”成分。《乐府杂录》中列有“龟兹部”，将《五方狮子舞》等列入此部。大曲《龟兹乐》，是在龟兹民间乐舞的基础上编制的。

《醉浑脱》 《浑脱》原为西域民间风俗舞。大曲《醉浑脱》，当是在这种民间舞的基础上编制的。

《突厥三台》 突厥本我国古族名，大曲《突厥三台》是在这种民族乐舞的基础上编制的。

《穿心索》 大曲《穿心索》是在某种少数民族民间乐舞基础上编制的。

《胡僧破》 曲名冠以“胡”字，大多与西域民间乐舞有关。

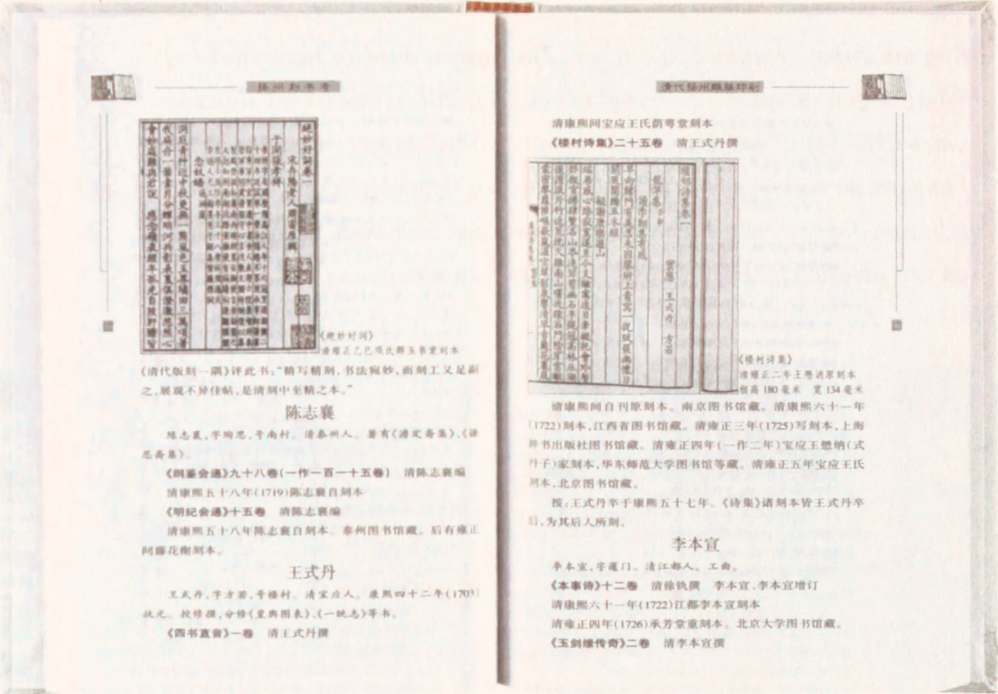
在《教坊记》所列四十六大曲中，乐舞内容、沿革等不可考者有：

《千春乐》、《大舞》、《舞大舞》、《大正》、《吴破》、《贺圣乐》、《迎仙客》、

图73 日本《舞乐图·采桑老》

En anden traditionel placering af billeder i teksten er at lade illustrationen bryde teksten op, således at billede og undertekst fylder hele sidens bredde.

Bog om bloktryks udgivelser i Yangzhou i ældre tid. **Yangzhou keshu kao** af Wang Deng. Yangzhou: Guangling shushe, 2003.

Illustrationerne viser traditionelle bloktryk, placeret således, at billedet fylder venstre halvdel af siden, mens underteksten ligger på anden halvdel ved billedets underkant. Som vignet har bogformgiveren anbragt et opslag af et traditionelt bloktryk.

Hvor behovet for illustrationer er mere enkelt, kan man anbringe dem i marginen, således at tekst og illustration supplerer hinanden.

Bog om mønter fra Xixia-rijet (1038-1227). Xixia qianbi af Wu Fengyun. Yinchuan: Ningxia renmin, 2003. Teksten er anbragt i en farvet tekstrude, mens illustrationerne ligger i marginen. På opslaget ses til venstre kapitelnavn og bogens titel, og til højre ses en møntvignet – begge øverst på siden.

Illustrationer og tekst kan desuden placeres i spalter ved siden af hinanden, så tekst og billeder integreres endnu mere.

Essaysamling af Shen Fu (1763-d. efter 1803). Fusheng liu ji.

Beijing: Beijing 2003. Illustrationerne anbringes i den yderste spalte, således at det tomme felt under billederne deles op i lodrette kolonner, hvor man har anbragt illustrationernes undertekster. Samtidig har man også anbragt en illustration i selve tekstspalten på højre side, men i et niveau under illustrationsspaltens billede, som en diagonal opbygning. I marginen ses til venstre kapitelnavn og til højre bogens titel. Tegnene er markeret i en mørk baggrund, så de ses gennem hele bogens snit.

I bøger, hvor illustrationerne er meget vigtige for emnet, ser man talrige mere eller mindre heldige forsøg på at gøre indholdet mere forståeligt.

Bog om det gamle Shenyang (tidligere kendt i Vesten som Mukden i Manchuriet). Lao Shenyang af Ma Qiufen. Nanjing: Jiangsu meishu, 2002. Til højre ses to billeder, der fylder hele siden, med undertekster under hvert billedet. Til venstre ses øverst et billede, hvor underteksten er anbragt til højre for billedet. I den underliggende tekstblok skærer en illustration sig ind i teksten. For at gøre dette interessant har formgiveren tilskåret billedet som en oval.

上个世纪的，
中街的场景和建筑。

人为“黄县帮儿”，这针头线脑的小生意，沈阳人想不到做，不屑于做，也不会做。竟让黄县帮儿一做就做了三百多年。黄县人不仅从老家带来半点不掺假的上好丝线，还带来从他们老家发展的孔孟之道，一路至诚至心、礼顺人情。不少黄县人，还使书带写，尖带点卷“L”，很显风貌特色。他们从老华侧卖丝线搬到在

沈阳开作坊自纺丝线，“丝房”

就成了他们经营丝线的专卖店。

凡事的发展都在变数

之中，水滴石穿，积微成

著，黄县帮儿的“丝房”在

沈阳当地人的不经意之中

发了家，黄县帮儿曾为数不

少的佼佼者，在针头线脑里出

1909 年时从
遼寧城走马。

庙会上的黄县帮儿，庙会的热闹，黄县帮儿们纷纷摆摊设点。

当年中街的场景，经营丝线黄县帮儿十分众多。

Bog om Tibets finanser i de sidste 50 år. *Xizang jingrong wushi nian* af Cheng Keng. Chengdu: Sichuan minzu, 2002. Øverst og nederst gengives en traditionel bort, som tidligere var almindelig anvendt i dekorativ kunst. Billederne er placeret i spalter og i blokke. Teksten ses til venstre nederst i første spalte, mens anden spalte har billedtekster. Over billederne ses både titel, overskrifter og emnenavnene på tibetansk og kinesisk.

Bog om et område i Sichuan provinsen – historisk og kulturelt set.
Bogen er ment som en slags nutidig rapport. **Bashu yanpishu.**
Beijing: Zhongguo qingong, 2004. Sidernes opsætning varierer mellem tospaltede sider og helt udfyldte sider. En del af siderne er farvet i mørke nuancer, hvorpå teksten er trykt, mens andre sider står ufarvet hen, men med illustrationer inde i selve teksten eller oven på teksten.

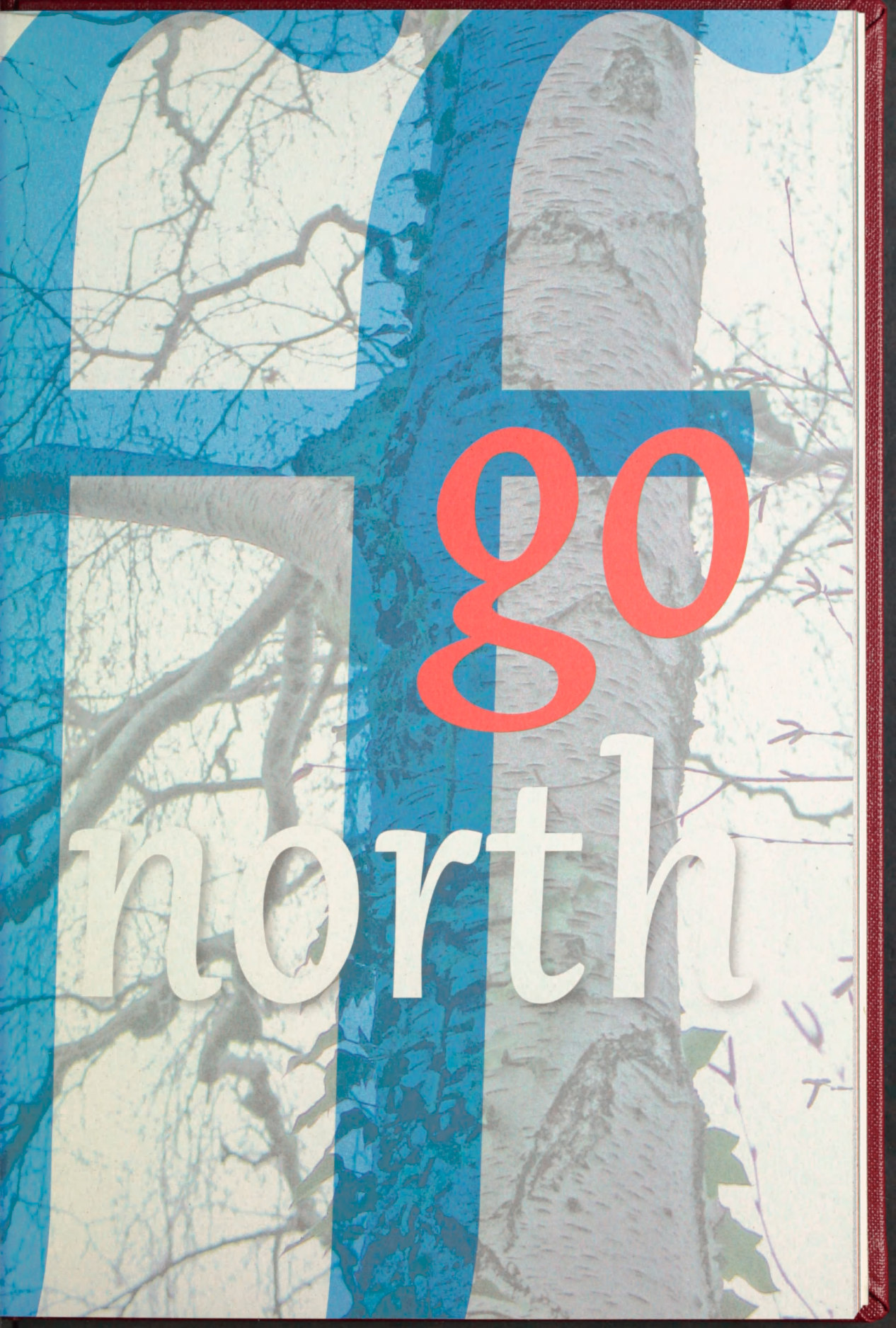

På nogle af siderne forsøger bogen desuden at give et præg af en notatbog, således at en mindre del af teksten sættes i felter, der er anbragt skråt i forhold til den løbende tekst. Visse udsagn er ligeledes fremhævet med en mørk baggrund. Samtidig er sidernes kanter, øverst og nederst, ornamenteret med vignetter. Denne bogs opsætning skulle formentlig give læseren et overskueligt indtryk af et emne, men minder nærmest om en hurtig og fragmentarisk TV-reportage.

Mange moderne kinesiske forlag kæmper således om læsernes gunst. De forsøger at gøre siderne i en bog tiltrækkende. Man kan diskutere, om det altid lykkes, men der er ingen tvivl om, at man i fremtiden vil se mange flere forskellige sideopsætninger. Det udvalg, jeg her har præsenteret, vil måske om nogle år ses som de første eksempler på den nye tids kinesiske bogudformning. Jeg har kun valgt en lille del ud af mange, men jeg har dog forsøgt at vælge nogle udformninger, der kan ses som en slags grundformer for de nuværende sideopsætninger.

go

north

